

Sygn. akt I C 579/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2014r.

Sąd Okręgowy w Łomży Wydział I Cywilny

w składzie :

Przewodniczący : Andrzej Kordowski

Protokolant : Monika Chrzanowska

po rozpoznaniu w dniu 23 czerwca 2014r w Łomży

sprawy z powództwa Prokuratora Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem działającego na rzecz ubezwłasnowolnionej całkowicie A. M. reprezentowanej przez opiekuna A. Ż.

przeciwko S. M.

o stwierdzenie nieważności umowy

I. stwierdza nieważność umowy darowizny z dnia 11 sierpnia 2009r. zawartej przed Notariuszem M. W. – rep A (...) pomiędzy A. M. i S. M. w przedmiocie przeniesienia przez A. M. na rzecz S. M. własności udziału wynoszącego 1/2 część niezabudowanej nieruchomości o pow. 0,191 ha oznaczonej nr działki (...), położonej we wsi N. gmina N., niezabudowanej nieruchomości rolnej o pow. 5,7150 ha oznaczonej nr działek (...) położonej we wsi H. gmina N. oraz udziału wynoszącego 23/32 części niezabudowanej nieruchomości rolnej o pow. 10,1520 ha oznaczonej nr działek (...), położonej we wsi N. gmina N.;

II. nakazuje ściągnąć od pozwanego S. M. na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Łomży kwotę 7.207 złotych tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu.

Sygn. akt I C 579/11

UZASADNIENIE

Prokurator Rejonowy w Wysokiem Mazowieckiem działający na rzecz ubezwłasnowolnionej całkowicie A. M. reprezentowanej przez opiekuna A. Ż. w pozwie skierowanym przeciwko S. M. wniósł o ustalenie nieważności umowy darowizny zawartej w dniu 11 sierpnia 2009 r. pomiędzy S. M. a A. M. przed notariuszem M. W. w B..

Pozwany S. M. wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił, co następuje.

S. M. i A. M. (z domu D.) zawarli związek małżeński w dniu 5 kwietnia 1997 r. Z małżeństwa tego urodziło się dwoje dzieci: syn R. M. ur. (...) i córka P. M. ur. (...)

Po zawarciu związku małżeńskiego S. M. i A. M. zajmowali się prowadzeniem gospodarstwa rolnego zorganizowanego na gruntach przekazanych im nieodpłatnie przez rodziców i rodzeństwo położonych we wsiach N., H. i F..

Na mocy umowy o dożywocie z dnia 25 sierpnia 2000 r. Rep. A-Nr (...) M. i D. małżonkowie D. przenieśli na rzecz swej córki A. M. oraz jej męża S. M. własność nieruchomości o pow. 10,5650 m^{((2))} położonej we wsi H. gm. N.

oznaczonej numerami (...)(...) oraz o pow. 8100 m⁽⁽²⁾⁾ położonej we wsi F. gm. B. oznaczonej numerem (...) w zamian za świadczenia z tytułu dożywocia.

Na mocy umowy o dożywocie i umowy darowizny z dnia 24 lutego 2004 r. Rep. A-Nr (...) J. M. przeniosła na rzecz syna i synowej S. i A. małżonków M. własność udziału wynoszącego 20/32 nieruchomości rolnej o powierzchni 10 ha 1520 m² położonej we wsi N. gm. N. oznaczonej numerami (...) w zamian za dożywocie, zaś B. Z. darowała swemu bratu i bratowej S. i A. małżonkom M. własność udziału wynoszącego 3/32 w wyżej opisanej nieruchomości rolnej.

A. M. choruje na schizofrenię paranoidalną. Kilka razy podejmowała próby samobójcze. Od maja 2000 r. leczyła się w (...). Pierwszy raz była hospitalizowana w szpitalu psychiatrycznym w C. w 2000 r. z rozpoznaniem zespołu paranoidalnego. Ponownie hospitalizowana była w tym szpitalu w 2005 r., najpierw z rozpoznaniem schizofrenii paranoidalnej, a następnie z rozpoznaniem schizofrenii przewlekłej. Później w okresie od 2005 r. do chwili obecnej była jeszcze wielokrotnie hospitalizowana w szpitalu psychiatrycznym w C..

W związku z tym, że matka A. D. D. zaczęła się domagać zamiany dożywocia na rentę na mocy umowy darowizny z dnia 15 maja 2009 r. Rep. A Nr (...) A. i S. małżonkowie M. darowali D. D. (4) niezabudowane działki rolne z lasem o powierzchni łącznej 5 ha 6600 m⁽⁽²⁾⁾ położone we wsi H. i F. oznaczone numerami (...), a I. J. działająca w imieniu i na rzecz swej częściowo ubezwłasnowolnionej matki D. D. (4) oświadczyła, że przyjmuje tę darowiznę w celu zapewnienia dożywotniego utrzymania dla D. D. (4). W związku z nabyciem w drodze tejże darowizny nieruchomości rolnej z lasem przez matkę D. D. (4), I. J. w imieniu D. D. (4) oświadczyła, że zrzeka się prawa dożywocia i zwalnia działki nr (...) o powierzchni łącznej 5 ha 7150 m⁽⁽²⁾⁾ położone w obrębie wsi H. spod należnych jej dożywotnich praw i wyraża zgodę na wykreślenie dożywocia z księgi wieczystej.

W krótkim czasie po zawarciu powyższej umowy S. M. namówił swoją żonę A. M. do zawarcia w dniu 23 lipca 2009 r. umowy majątkowej małżeńskiej przed notariuszem M. W. w Kancelarii Notarialnej w B. przy ul. (...). Mocą tej umowy S. i A. małżonkowie M. z dniem 23 lipca 2009 r. wyłączyli obowiązującą ich majątkową wspólność ustawową.

Następnie S. M. namówił swą żonę do zawarcia w dniu 11 sierpnia 2009 r. umowy darowizny również przed notariuszem M. W. w Kancelarii Notarialnej w B. przy ul. (...) (Rep. A nr (...)), na mocy której A. M. darowała mu własność udziału wynoszącego 1/2 części niezabudowanej nieruchomości o powierzchni 0,1910 ha położonej we wsi N. gm. N. oznaczonej nr (...), niezabudowanej nieruchomości rolnej o powierzchni 5,7150 ha położonej we wsi H. gm. N. oznaczonej nr (...), (...) oraz udziału wynoszącego 23/32 części niezabudowanej nieruchomości rolnej o powierzchni 10,1520 ha położonej we wsi N. gm. N. oznaczonej nr (...). S. M. oświadczył, że przyjmuje tę darowiznę wraz z obciążeniem do majątku osobistego.

W chwili zawierania umowy z dnia 11 sierpnia 2009 r. A. M. złożyła oświadczenie woli znajdując się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Sąd Okręgowy w Łomży prawomocnym wyrokiem z dnia 30 grudnia 2009 r. sygn. akt I C 740/09 w sprawie z powództwa S. M. przeciwko A. M. orzekł separację małżonków bez orzekania o winie.

W dniu 15 czerwca 2010 r. S. M. złożył do Sądu Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem pozw o eksmisję swej żony A. M. z zajmowanego przez nią budynku mieszkalnego znajdującego się na działce położonej w N. podnosząc, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 30 grudnia 2009 r. orzeczono ich separację, a nieruchomość w N., na której znajduje się dom mieszkalny wchodzi w skład jego majątku osobistego. Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem z dnia 24 marca 2011 r. sygn. akt I C 58/10 powództwo S. M. przeciwko A. M. o eksmisję zostało oddalone.

Prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 10 lutego 2012 r. sygn. akt I Ns 107/11 A. M. została ubezwłasnowolniona całkowicie z powodu choroby psychicznej.

Następnie prawomocnym wyrokiem z dnia 18 lutego 2013 sygn. akt I C 805/11 Sąd Okręgowy w Łomży rozwiązał przez rozwód związek małżeński S. M. i A. M. bez orzekania o winie.

Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Zambrowie Zamiejscowego Wydziału Karnego w W. Mazowieckiem z dnia 7 listopada 2013 r. sygn. akt VII K 10/13 S. M. został uznany za winnego tego, że w dniach 23 lipca 2009 r. i 11 sierpnia 2009 r. w B. woj. (...) działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadził A. M. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości 75 tys. zł., w ten sposób, że wyzyskując powodowaną schizofrenią paranoidalną jej niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania namówił ją do zawarcia w dniu 23 lipca 2009 r. umowy majątkowej małżeńskiej, która z tym dniem wyłączyła obowiązującą ich wspólność ustawową, a następnie namówił ją do zawarcia w dniu 11 sierpnia 2009 r. umowy darowizny, na podstawie której A. M. darowała jemu swoją część majątku tj. własność udziału wynoszącego 1/2 części niezabudowanej nieruchomości o pow. 0,910 ha oznaczonej nr działki (...) położonej we wsi N. gm. N., niezabudowanej nieruchomości rolnej o pow. 5,7150 ha położonej we wsi H. gm. N. oraz udziału wynoszącego 23/32 części niezabudowanej nieruchomości rolnej położonej we wsi N. gm. N. o pow. 10,1520 ha, tj. czynu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i za to został skazany na karę roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres trzech lat próby.

A. M. aktualnie ma 33 lata. Posiada wykształcenie podstawowe. Obecnie przebywa ona w szpitalu psychiatrycznym w C..

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie następujących dowodów: wypisy aktów notarialnych (k. 5-15), wypis z rejestru gruntów (k. 20), kserokopia wyroku (k. 21), kserokopia opinii (k. 22-29), dokumentacja medyczna (historia choroby) dot. A. M. (k. 30-174), zeznania świadka I. J. (k. 222-222v – od 00:02:00 do 00:05:26 min. nagrania), akta spraw Sądu Okręgowego w Łomży o sygn.: I C 740/09 i I C 805/11, akta sprawy Sądu Rejonowego w Zambrowie Zamiejscowego Wydziału Karnego w W. Mazowieckiem o sygn. VII K 10/13.

Sąd zważył, co następuje.

Powództwo jest uzasadnione.

Materiał dowodowy zgromadzony w niniejszej sprawie w postaci wypisów aktów notarialnych, kserokopii wyroku, opinii, dokumentacji medycznej oraz akt spraw dołączonych, a także zeznań świadka nie budził wątpliwości, co do jego wiarygodności. Przesłuchana w sprawie w charakterze świadka siostra A. M., jako osoba z kręgu najbliższej rodziny, a więc posiadająca wiedzę o istotnych w sprawie okolicznościach – I. J. złożyła spójne, bezsprzeczne i obiektywne zeznania. Wiarygodność zebranych dokumentów i akt spraw dołączonych nie była podważana, a ich prawdziwość i rzetelność nie budziła żadnych wątpliwości. Co do przedłożonych w sprawie aktów notarialnych – zgodnie z art. 2 § 2 prawa o notariacie, czynności notarialne dokonane przez notariusza zgodnie z prawem mają charakter dokumentu urzędowego. Złożone w sprawie akty notarialne korzystają więc także z domniemań przypisywanych dokumentom urzędowym. Powszechny jest też w judykaturze pogląd, że orzeczenia sądowe, więc – też te stanowiące dowód w niniejszej sprawie także winne być uznawane za dokumenty urzędowe (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z 27 marca 1962 r., sygn. IV CR 672/61, publ. OSP 1965, z. 1, poz. 3). Żadna ze stron nie kwestionowała prawdziwości, autentyczności lub/i treści przedkładanych w sprawie dokumentów, w szczególności aktów notarialnych i akt sądowych, w tym zawartych w nich orzeczeń.

Z tych względów Sąd oparł się na powyższym materiale dowodowym, dokonując w niniejszej sprawie ustaleń stanu faktycznego w kontekście zgłoszonego w pozwie żądania stwierdzenia nieważności umowy darowizny z 11 sierpnia 2009 r. nieruchomości tam opisanej. Materiał dowodowy w tej mierze był przekonujący i przez nikogo nie kwestionowany.

Strona powodowa, dowodząc nieważności przedmiotowej umowy darowizny, powoływała się na to, iż w chwili jej zawierania A. M. była w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli.

Zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

Twierdzenia strony powodowej okazały się słuszne i znalazły potwierdzenie w zebranych w sprawie materiale dowodowym. Z dowodów zgromadzonych w tej sprawie w postaci przede wszystkim dokumentacji medycznej - historii choroby (k. 30-174) oraz zeznań świadka I. J. (k. 222-222v – od 00:02:00 do 00:05:26 min. nagrania) wynika, iż A. M. od kilkunastu lat cierpi na chorobę psychiczną. Od maja 2000 r. leczyła się w (...). Pierwszy raz była hospitalizowana w szpitalu psychiatrycznym w C. w 2000 r., później w okresie od 2005 r. do chwili obecnej jeszcze wielokrotnie przebywała w tym szpitalu. W treści wypisów aktów notarialnych (k. 5-15) znalazł potwierdzenie fakt, iż A. M. darowała pozwanemu własność udziału wynoszącego 1/2 części niezabudowanej nieruchomości o powierzchni 0,1910 ha położonej we wsi N. gm. N. oznaczonej nr 9/4, niezabudowanej nieruchomości rolnej o powierzchni 5,7150 ha położonej we wsi H. gm. N. oznaczonej nr (...) oraz udziału wynoszącego 23/32 części niezabudowanej nieruchomości rolnej o powierzchni 10,1520 ha położonej we wsi N. gm. N. oznaczonej nr (...), (...), który przyjął tę darowiznę wraz z obciążeniem do majątku osobistego. (...) te zostały uprzednio przekazane jej i pozwanemu przez ich rodziców i rodzeństwo.

Z akt spraw dołączonych do niniejszej sprawy wynika, iż pomiędzy byłymi małżonkami M. już od kilku lat istnieje rozkład pożycia, a pozwany podejmował kroki zmierzające do pozbawienia A. M. możliwości zamieszkiwania w dotychczasowym ich wspólnym domu. Sąd Okręgowy w Łomży najpierw prawomocnym wyrokiem z dnia 30 grudnia 2009 r. sygn. akt I C 740/09 orzekł separację małżonków S. M. i A. M., a następnie prawomocnym wyrokiem z dnia 18 lutego 2013 sygn. akt I C 805/11 rozwiązał ich związek małżeński przez rozwód. W międzyczasie prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem z dnia 24 marca 2011 r. sygn. akt I C 58/10 oddalone zostało powództwo S. M. przeciwko A. M. o eksmisję. Natomiast prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 10 lutego 2012 r. sygn. akt I Ns 107/11 A. M. została ubezwłasnowolniona całkowicie z powodu choroby psychicznej.

Ze sporządzonej na potrzeby sprawy Sądu Rejonowego w Zambrowie Zamiejscowego Wydziału Karnego w W. Mazowieckiem o sygn. akt VII K 10/13 opinii biegłych psychiatry i psychologa (k. 287-293, 545-551, 577v akt sprawy VII K 10/13) wynika, iż A. M. jest osobą chorą psychicznie na schizofrenię paranoidalną. Zgodnie z wnioskami tej opinii w chwili podpisania przed notariuszem w B. umowy darowizny w dniu 11 sierpnia 2009 r. złożyła ona oświadczenie woli, znajdując się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Biegli stwierdzili, iż A. M. ma cechy defektu schizofrenicznego. W zaostrzeniu tej choroby nie jest w stanie odtwarzać zdarzeń zgodnie z ich rzeczywistym przebiegiem, jej działania są skutkiem zaburzeń psychotycznych, urojeniowo interpretuje rzeczywistość. W okresach remisji ma świadomość istnienia szerokich luk pamięciowych. Biegli wskazali, iż okolicznościami zakłócającymi zdolności poznawcze są zaostrzenia procesu chorobowego – psychicznego. Zdaniem biegłych może ona okresowo wykazywać skłonności do konfabulacji. Jej poziom funkcjonowania społecznego jest zaburzony, wymaga pomocy i wsparcia innych osób i instytucji. W ustnej opinii uzupełniającej biegłe podtrzymały swoją opinię pisemną, wnikliwie i wyczerpująco uzasadniając swoje stanowisko. Przedmiotową opinię biegłych, jako pełną, jasną, fachową i rzetelną Sąd w pełni podzielił. Brak było podstaw, by kwestionować wnioski opinii biegłych. Dlatego też opinia ta zasługiwała w całości na uwzględnienie.

Należy wskazać, iż prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Zambrowie Zamiejscowego Wydziału Karnego w W. Mazowieckiem z dnia 7 listopada 2013 r. sygn. akt VII K 10/13 S. M. został uznany winnym i skazany za przestępstwo oszustwa polegające na doprowadzeniu A. M., celem osiągnięcia korzyści majątkowej, do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości 75 tys. zł, w ten sposób, że wyzyskując powodowaną schizofrenią paranoidalną jej niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania namówił ją do zawarcia w dniu 11 sierpnia 2009 r. umowy darowizny, na podstawie której A. M. darowała mu własność udziału wynoszącego 1/2 części niezabudowanej nieruchomości o pow. 0,910 ha oznaczonej nr działki (...) położonej we wsi N. gm. N., niezabudowanej

nieruchomości rolnej o pow. 5,7150 ha położonej we wsi H. gm. N. oraz udziału wynoszącego 23/32 części niezabudowanej nieruchomości rolnej położonej we wsi N. gm. N. o pow. 10,1520 ha (k. 580 akt VII K 10/13). Stosownie do dyspozycji art. 11 k.p.c. ustalenia wydane w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym.

W świetle okoliczności wynikających z omówionego powyżej materiału dowodowego niewątpliwym jest, iż w chwili zawierania umowy darowizny w dniu 11 sierpnia 2009 r. A. M. znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

W tych okolicznościach Sąd uznał powództwo za zasadne. Sąd nie miał wątpliwości co do interesu prawnego Prokuratora Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem działającego na rzecz ubezwłasnowolnionej całkowicie A. M., o jakim mowa w art. 189 k.p.c. w ustaleniu, że przedmiotowa umowa jest nieważna na podstawie art. 82 k.c.

Z art. 189 k.p.c. wynika, iż interes prawny jest materialnoprawną przesłanką powództwa o ustalenie. Stwierdzenie jego braku może nastąpić dopiero na etapie merytorycznego rozpatrywania sprawy i brak ten powoduje konieczność oddalenia powództwa. Interes prawny – jest to interes dotyczący szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych, a w przypadku ustalania praw czy stosunków prawnych występuje z reguły wówczas, gdy istnieje niepewność tego prawa lub stosunku prawnego zarówno z przyczyn faktycznych, jak i prawnych. Niepewność może wynikać z wielu przyczyn. Może być wynikiem zarówno spodziewanego kwestionowania prawa, np. co do istnienia własności nieruchomości, gdy zginęły dokumenty stwierdzające jej nabycie lub własności samochodu nabytego od osoby nieuprawnionej lub kwestionowania istnienia stosunku prawnego, np. umowy dzierżawy (komentarz do art. 189 k.p.c. - T. Ereciński, „Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz”, Warszawa 2007 i cytowane tam orzecznictwo).

Z interesem prawnym mamy do czynienia wtedy, gdy istnieje obiektywna potrzeba ochrony prawnej. Nie jest wystarczające wyłącznie subiektywne przekonanie powoda o potrzebie takiej ochrony. Fakty uzasadniające interes prawny muszą być przez powoda udowodnione. Interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2007 r., III AUa 1518/05, LEX nr 257445).

Ponadto z istoty art. 189 k.p.c. wynika, że przedmiotem rozstrzygnięcia może być ustalenie stosunku prawnego lub prawa. Niedopuszczalne jest dlatego powództwo o ustalenie faktów. W zasadzie powództwo o ustalenie jest niedopuszczalne także, gdy istnieje możliwość wytoczenia powództwa o świadczenie. W takich sytuacjach brak jest bowiem interesu prawnego, gdyż ustalenie jest tylko przesłanką do uwzględnienia roszczenia o świadczenie (komentarz do art. 189 k.p.c. - A. Zieliński (red.), „Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz”, Warszawa 2008 i cytowane tam orzecznictwo, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 kwietnia 2011 r., I ACa 261/11, LEX nr 898641).

W niniejszej sprawie niewątpliwie prawnie chronione interesy A. M., która jest osobą chorą psychicznie, której funkcjonowanie społeczne jest zaburzone, która wymaga pomocy i wsparcia innych osób i instytucji wymagały udzielenia ochrony poprzez wydanie niniejszego orzeczenia. W drodze kwestionowanej umowy darowizny za namową pozwanego wyzbyła się ona praktycznie całego swojego majątku, tracąc jednocześnie „dach nad głową”. Po zawarciu tej umowy pozwany podjął kroki celem eksmitowania jej z domu, w którym znajdowało się dotychczas jej centrum życiowe.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy na podstawie art. 82 k.c. w zw. z art. 189 k.p.c. powództwo uwzględnił, orzekając, jak w pkt I sentencji wyroku.

Mając na uwadze wynik sprawy (przegraną pozwanego), Sąd na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010, nr 90, poz. 594 z późn. zm.) w zw. z art. 98 k.p.c. obciążył pozwanego nieuiszczoną opłatą od pozwu w wysokości 7.207 zł (pkt II sentencji wyroku).